

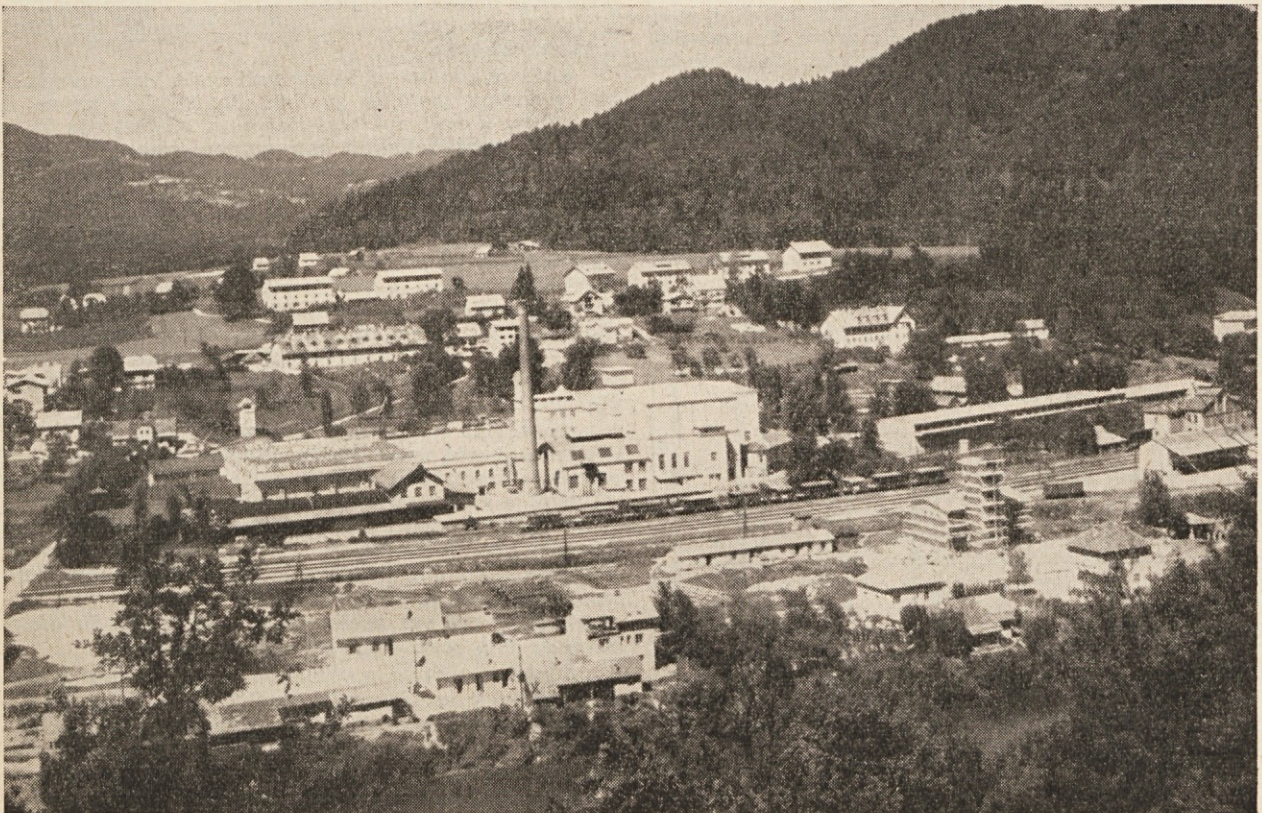
OBVEŠČEVALEC

LETO XII

LITIJA, 1971

ŠT. 2

1886 1971

Obveščevalec
Litija

Ob visokem 85-letnem jubileju

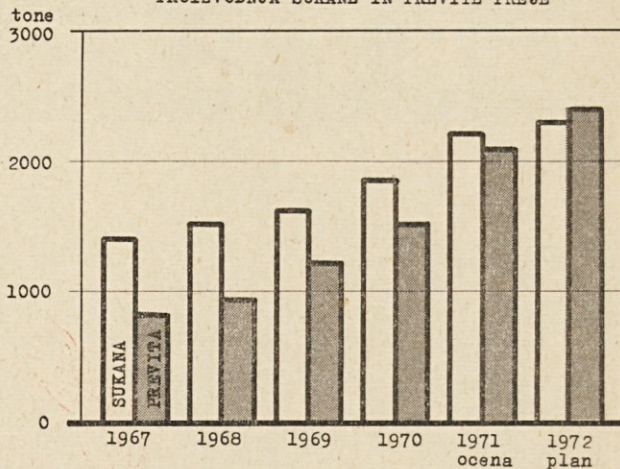
Letos praznuje naš kolektiv visok jubilej. Že 85 let je odkar so prve delavke in delavci tega kraja prišli za delo ob predilnih strojih. S tako visokim jubilejem je malo tovarn v Jugoslaviji in tudi v Sloveniji, verjetno ni nobene »solo predilnice« pri nas, ki bi doživela tako visoko starost. Torej smo bili v Litiji prvi, ki smo začeli orati ledino na področju predenja bombažnega vlakna. Zgraditev tovarne na mestu, kjer je danes, je pomenilo za Litijo in okolico veliko. Res je, da je bila tovarna zgrajena v interesu lastnikov, ki so jo gradili, tj. firme Schwarz-Zublin. Njihove težnje so bile doseči visoke dobičke na račun pridnih delav in delavcev. Toda kljub velikemu izkoriščanju delavcev pa ima začetek proizvodnje za kraj Litijo in okolico velike koristi na področju gospodarstva, komunalne ureditve, kulture, komunikacij itd., velikega pomena je bilo tudi to, da se je tu začel formirati delavski razred, ki se je kasneje zavestno oblikoval v borbi proti kapitalističnim izkoriščevalcem. Istočasno v borbi proti tujim izkoriščevalcem pa se je razvijala tudi nacionalna zavest in ponos, ki je dobila svojo moč in zgodovinsko obeležje pred 30. leti, ko so se tudi delavci in delavke predilnice skupno z vsem slovenskim narodom zavestno vključili v odpor proti okupatorju.

Med narodnoosvobodilno borbo je delo v predilnici iz leta v leto upadalo. Zmanjševala se je proizvodnja in produktivnost, kakor tudi število delavcev. Aktivisti osvobodilne fronte pa so organizirali sabotažne akcije, tako, da je tovarna morala leta 1944 prenehati s proizvodnjo.

Po zmagi revolucije je litijske predilce čakala velika in težka naloga. Usposobiti je bilo treba strojne naprave in pričeti s proizvodnjo. Porušena Jugoslavija in izmučena od štiriletnega boja proti okupatorjem, je hitro potrebovala proizvode in materialne dobrine za svoje ljudstvo. Namesto pušk je bilo potrebno prijeti za lopate in krampe. Potrebno je bilo pričeti graditi novo svobodno Jugoslavijo, kjer bo delovno ljudstvo odločalo samo o sadovih svojega dela. V mozaik graditve nove Jugoslavije je prispevala tudi naša predilnica. Delavci so s svojim požrtvovalnim delom ob slabih delovnih pogojih in ob iztrošenih strojih dosegli velike delovne uspehe. Že leta 1946 smo začeli delati v treh izmenah. Formirale so se udarniške grupe. Tekmovalni duh in velika volja do dela ter zavest, da je treba pomagati pri graditvi nove Jugoslavije je vzpodbujalo delovne ljudi k velikim učinkom in ustvarjalnosti. Dobivali smo prve udarnike in udarnice in teh je bilo iz dneva v dan več.

Ker je bila prav tekstilna industrija v Jugoslaviji najrazvitejša in najštevilnejša, je nosila prva povojna leta velika bremena. Na sadovih tekstilnih delavcev, se je pričela razvijati tudi ostala industrija. V začetku

PROIZVODNJA SUKANE IN PREVITE PREJE

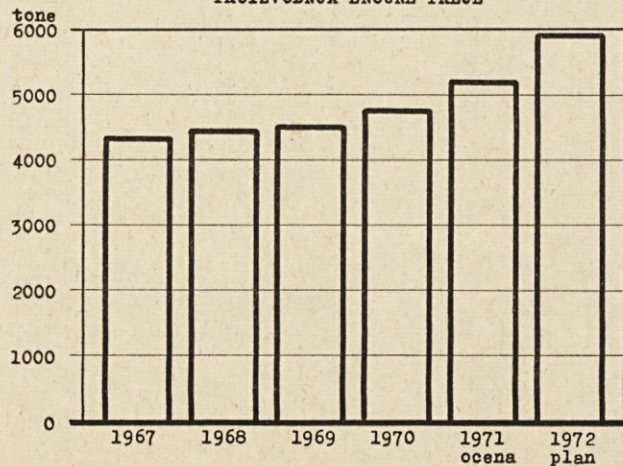
težka, kasneje pa tudi ostale veje industrije. Ustvarjena sredstva, pa tudi amortizacija, niso ostala podjetju, da bi lahko obnavljalo zastarele in iztrošene stroje, pač pa je s sredstvi razpolagala država. Zaradi takšne situacije se je iz leta v leto zmanjševala delovna sposobnost strojev in naprav, zato je bilo potrebno misliti na obnovo strojnih naprav oz. tako imenovano rekonstrukcijo produkcijskih naprav. Tako se prične rekonstrukcija flyerjev in raztezalk, leta 1958—59 pa so vložena že velika sredstva, ca. 300 milij. S din v rekonstrukcijo predilnih strojev. Razmišljanja o obnovitvi strojnih naprav, ki bi sicer imelo lahko usodne posledice na razvoj predilnice, se prične prav z začetkom delavskega samoupravljanja. Delavstvo in vodstvo se je zavedalo kakšne dalekosežne posledice lahko nastanejo, kolikor ne bi skrbeli za obnovo proizvajalnih sredstev. Zavedajoč se, da je potrebno proizvajati kvalitetno, rentabilno in z visoko storilnostjo, je nujno, da se takšni optimalni učinki dajo doseči samo ob visoko produktivnih strojih, pridnih in vestnih delavcih, ter dobri organizaciji dela.

Skrb za enostavno, kakor tudi razširjeno reprodukcijo postaja v podjetju gonilna sila, ki vleče naprej k napredku, k večjemu materialnemu blagostanju in k dejanski omaterializaciji delavskega samoupravljanja, ki ima za posledico večjo varnost za prihodnost in boljši osebni standard delovnih ljudi. To pomeni, da je potrebno osvajati takšno proizvodnjo, ki je visoko rentabilna in na trgu idoča, ki ima konkurenčno moč na domačem in svetovnem trgu. Za osvajanje raznih sodobnih tehnoloških dosežkov je potrebna borba, kakor tudi za moderno in učinkovito organizacijo dela, ki vključuje in vzpodbuja delavsko samoupravljanje k ustvarjalnim rešitvam v formiranju poslovne politike, produkcijskih odnosov, ob veliki skrbi za delovnega človeka, za njegov osebni in družbeni standard.

Doba dela in ustvarjanja zadnjih deset let v predilnici je imela značaj takšne poslovne orientacije, ki povečuje materialno osnovo podjetja in s precejšnje ekspanzijo širi v nove proizvodne strukture, ki imajo za posledico rentabilnejšo proizvodnjo. Prizadevanja so bila storjena predvsem v smeri čimvečje finalizacije preje, to je na sukanje in previjanje, ter na osvajanje novih vrst prej iz vseh sintetičnih vlaken, ki pa predstavljajo v procesu proizvodnje zahtevnejše in odgovornejše delo, seveda pa tudi novo tehnologijo.

Vložena sredstva v sukalnico in previjalnico v zadnjem obdobju so bila preko 7 milij. N din. S tako povečanimi sredstvi je proizvodnja v sukalnici in previjalnici iz leta v leto naraščala. V dobi 10 let se je proizvodnja dvignila od 300 ton na 4000 ton, kar pomeni več kot trinajstkrat. Seveda pa smo ob tako nagli

PROIZVODNJA ENOJNE PREJE

razširitvi teh obratov zaposlili veliko število delovne sile od prej 40 na 200 delavcev.

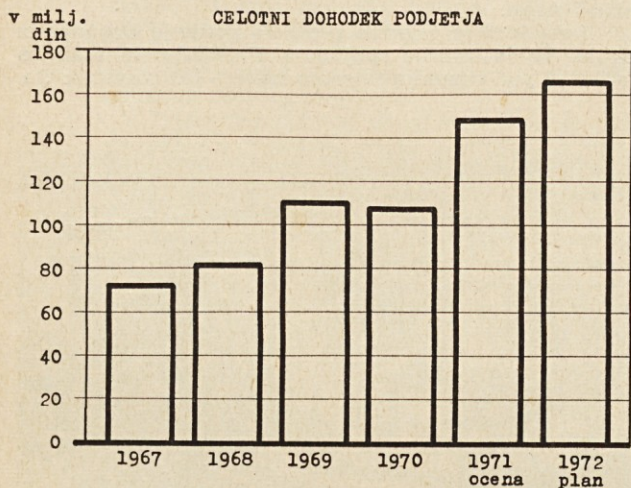
Zelo pomembna odločitev za podjetje je bila proizvodnja sintetičnih in umetnih vlaken. Prve manjše količine in probna predenja so se pričela že leta 1961 in proizvodnja sintetične preje se je iz leta v leto povečevala, tako, da bomo letos dosegli proizvodnjo iste že 1800 ton, kar predstavlja v skupni količini proizvodnje enojne preje že 33 %, vendar pa predstavlja vrednostno že preko 50 % celotnega dohodka.

Pomembna odločitev kolektiva pa je bila leta 1969, ko smo se odločili, da prenehamo z nenehnimi rekonstrukcijami starih strojev, temveč da stare stroje zamenjamo z novimi visokoproduktivnimi. To pogumno dejanje in še v času gospodarske reforme je imelo in ima pomen za nadaljnji razvoj in stabilnost predilnice.

Vložena finančna sredstva v novo predpredilnico za bombaž z visoko produktivnimi stroji, ter nakup kompletne predilnice s 16 000 vreteni predilnih strojev za sintetiko, pomenijo začetek nekaj novega, nekaj, kar pomeni smelost in sposobnost velikega ustvarjanja. Skupna vložena sredstva za gradnjo stavbe za predilnico sintetike sredstva za novo predpredilnico firme Platt, sredstva za klimatske naprave, ter sredstva za nakup strojev za novo predilnico sintetike, ter ostala tekoča manjša vlaganja v osnovna sredstva in strojno opremo so znašala preko 4 milijarde S din.

Če upoštevamo, da pa je bilo od skupno vloženi sredstev le 600 milij. bančnih kreditov in to za gradnjo prizidka, ter 800 milij. komercialnih kreditov za opremo, pomeni, da je kolektiv sam z lastnimi sredstvi sodeloval z dvema milijardama 600 milij. S din in to prav v času, ko je bila na pohodu največja nelikvidnost v jugoslovanskem gospodarstvu.

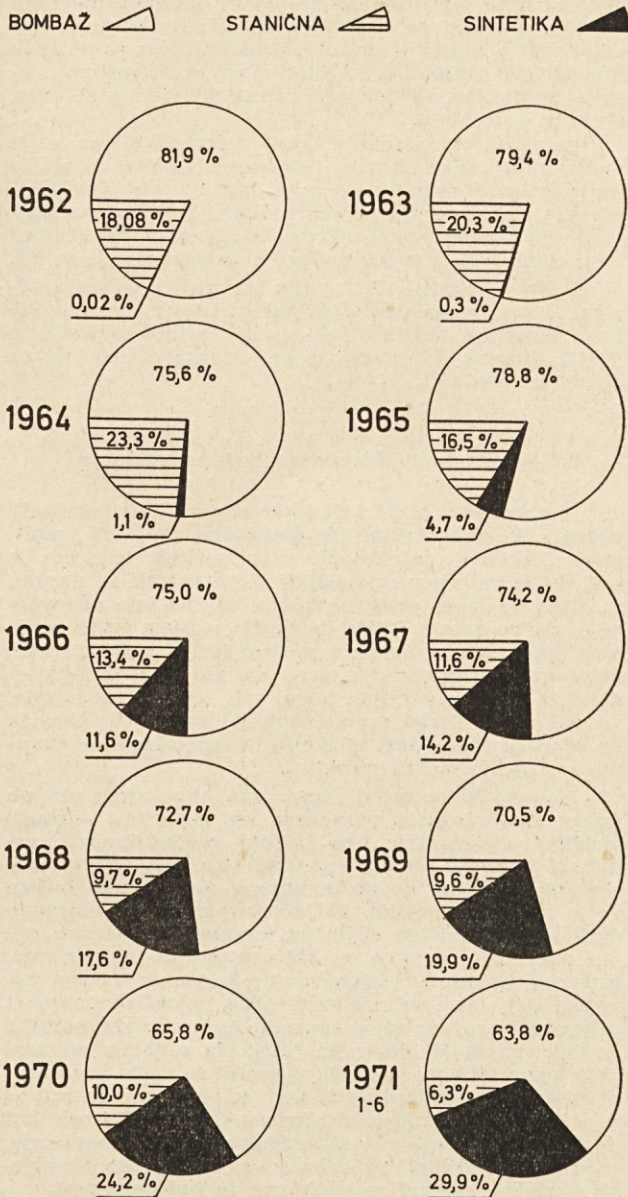
Leta gradnje in postavitve novih strojev, ki so trajala skoraj tri leta, so bila težka za naše podjetje. Jugoslovanska nelikvidnost je tudi nam prizadejala veliko preglavic. Večali so se dolžniki, potrebe po obratnih sredstvih so naraščale, na eni strani zaradi nelikvidnosti, po drugi pa zaradi znatnega povečanja vrednosti proizvodnje. Veliko težav je bilo tudi v proizvodnji. Nove stroje smo zamenjali s starimi, toda v istih proizvodnih prostorih, pri tem pa smo morali obdržati količinski obseg proizvodnje. Vendar vztrajnost, pogum, znanje in dobra volja, so premagali vse ovire. Hitro smo ukrepali s tekočimi stabilizacijskimi ukrepi z vso podporo kolektiva in tako zdržali in uspeli, da prav za visoki 85-letni jubilej zaključujemo največjo investicijo v zgodovini našega podjetja. Naj navedem le nekaj podatkov, ki smo jih in jih še bomo dosegli v kolektivu:

To je le nekaj prikazov, ki zgovorno govore, da gremo hitro naprej, s tem pa dobivamo tudi osnovo in pogoje, da gremo jutri še hitreje, saj to od nas zahteva čas v katerem živimo, čas ekonomske stabilizacije in učvrstitve gospodarstva v jugoslovanskem prostoru.

Po obsegu proizvodnje 6200 ton letno in po vrednosti celotnega dohodka 18 milijard, kakor tudi s 52 760

STRUKTURA PROIZVODNJE

vreteni, se uvrščamo med vodilne predilnice v Jugoslaviji. Naša želja je, da jugoslovanski prostor razširimo na evropski, kajti prav delitev dela in konkurenčnost v svetovnem prostoru zagotavljata podjetju čvrsto stabilnost.

Delavsko samoupravljanje in družbeni standard

S 85-letnim jubilejem Predilnice Litija pa praznujemo tudi 21-letnico delavskega samoupravljanja. Datum 9. 9. 1950, ki je vklesan v spominsko ploščo ob vhodu v tovarno z napisom: »Vsa srca in roke smo v eno združili in delu, resnici, svobodo zgradili«, pomeni prelomnico v graditvi samoupravne socialistične družbe, kjer delovni človek postaja subjekt ustvarjanja in odločanja o sadovih svojega dela. In ko mineva letos že 21 let odkar so bili imenovani prvi delavski svet in upravni odbor in razne komisije, lahko ugotovimo, da je bilo veliko narejenega. V tem času je bilo izvoljenih 16 delavskih svetov, kjer je sodelovalo preko 500 članov kolektiva, 18-krat pa je bil izvoljen upravni odbor, kjer je sodelovalo 162 članov kolektiva, v raznih komisijah DS in UO pa je delovalo v 21-letnem obdobju preko 1500 članov kolektiva.

Tako številno sodelovanje delovnih ljudi pri reševanju problemov podjetja v skrbi za nadaljnji razvoj, za urejanje medsebojnih odnosov, za skrb delovnega človeka in za njegovo materialno in duhovno blaginjo, za nagrajevanje po ustvarjenem delu, v odgovornem odločanju o poslovni politiki, o nadaljnjem razvoju in investicijski politiki, o politiki kadrov in še mnogo drugega, je oblikovalo delovno zavest na višji nivo dela, skrbi in odločanja.

Poleg že omenjenih vlaganj v investicije pa se je vodila tudi velika skrb za delovnega človeka, za izboljšanje delovnih pogojev, prehrano, stanovanjsko politiko, odmore in rekreacijo, kakor tudi pri velikem razumevanju za pomoč v občinskem obsegu, tako pri gradnji cest, stanovanj, pomoči društvom in organizacijam itd.

Preko 300 zgrajenih lastnih stanovanj, velika sredstva, ki so bila dana z individualno gradnjo, obrat družbene prehrane, počitniški dom v Novigradu in kočna na Veliki Planini, so dokaz velike pozornosti in skrbi za delovnega človeka.

Naloge, ki nas čakajo v prihodnem obdobju

Kratkovidno bi bilo, če bi se uspavali ob doseženih uspehih, ki niso majhni. Na doseženem moramo graditi novo. Morda bi potrebovali malo počitka, toda čas je tak, da je potrebno razmišljati in ustvarjati za naprej, za tiste, ki bodo prišli za nami, saj nosimo odgovornost, da bo mesto Litija in ljudje v njem imeli možnost ustvarjati in delati v svojem kraju, zato kolektiv obvezuje, da snujemo naprej, da na izkušnjah dosedanjega dela ustvarjamo novo, več, lepše in bogatejše, vendar vse v korist svobodnega delovnega človeka, da bo njegova prihodnost mirnejša in svobodnejša v skupnosti jugoslovanskih narodov.

Naloge, ki so pred nami, nas obvezujejo, da ob dokončani investiciji posvetimo vso pozornost notranji ureditvi organizacije dela, visoki produktivnosti, vrhunski kvaliteti, zmanjševanjem stroškov, dobrim poslovnim odnosom do naših kupcev, še večjemu izvozu in s tem aktivnejšim vključevanjem v mednarodno delitev dela. Pri teh ciljih pa moramo vključevati neposredne proizvajalce v aktiven odnos ustvarjanja. Razvijati moramo samoupravni sistem na višjem nivoju, kjer bo imel sleherni član kolektiva možnost prispevati svoj delež v svobodnem kreiranju politike in dela, za boljši danes in jutri. Na sadovih lastnega dela bomo lahko v podjetju posvetili še večjo pozornost družbenemu standardu delavcev, ki se mora odražati še v večji skrbi za njega in njegovo družino. Hitreje kot doslej bomo morali vlagati sredstva v nova stanovanja, v prehrano, skrbeti za rekreacijo, za otroško varstvo, ne nazadnje pa tudi za duhovno in kulturno rast.

Pred nami pa so tudi že nove zasnove nadaljnega razvoja podjetja. Smo pred pragom gradnje nove sukalnice in previjalnice, ki naj bi bile združene v enem prostoru, ki bi bil tehnološko in organizacijsko zaključena enota. Dosedanja razdrobljenost sukalnice v šestih prostorih nam ne omogoča visoke produktivnosti, organiziranosti in kvalitete. Potrebno je, da tehnološko osvojimo vse vrste učinkovitih sukancev in tudi prej, ki jih trg vse bolj išče.

Pri predelavi sintetičnih vlaken smo pričeli s predenjem tudi HB vlaken po volnarskem principu, vendar smo morali doslej prejo pošiljati v Italijo na barvanje in bauširanje. Ta vrsta preje, ki je namenjena predvsem za pletenje, ima veliko perspektivo na tržišču, zato bo nujno, da bomo pričeli doma prejo kemično oplemenititi tako, da ne bi bili odvisni od uslug italijanskih poslovnih strank. Postavitev lastne oplemenitilnice oz. barvarne, pa je strokovno zahtevno in tudi vložena sredstva v objekt in stroje bodo predstavljala blizu 2 milijardi S din investicij.

In če smo dosedaj vedno vlagali vsa sredstva le v proizvodnjo in družbeni standard je nujno, da po tolikih letih pričnemo tudi z negospodarsko investicijo, to je gradnjo poslovne stavbe, v kateri bodo imeli prostor vsi sektorji in službe, saj obstoječa razdrobljenost služb na 4 krajih predstavlja zavoro v organizacijskem

pogledu, nič manj pa ne predstavlja zavore v normalnem trgovanju s poslovnimi partnerji.

Nalog je torej veliko in različnih. In kako jih bomo zmogli? Kako jih bomo realizirali? Morali bomo misliti na strokovne kadre: ekonomiste, inženirje, tehnike, pravnike, socialne delavce, psihologe, organizatorje, tehnologe itd. Brez zavzetih in sposobnih strokovnih kadrov si ne moremo zamišljati napredka. Tudi vzgoja lastnega kadra bo ena od pomembnih nalog bodočega dela kolektiva. Nujno bomo morali organizirati svoj strokovni center za priučevanje delavcev, ki bo deloval po sodobnih metodah andragogike. Organizirati bomo morali seminarje za člane samoupravnih organov, da si pridobijo dovolj znanja za njihovo delovanje in odločanje. Torej nas na področju pridobivanja znanja tako strokovnega, splošnega in družbeno ekonomskega čakajo še velike naloge. Če želimo uspevati, jih moramo realizirati, kajti znanje in volja do dela sta predpogoj za uspešen razvoj. Mislim, da imamo pogoje, da bomo zastavljene naloge v celoti realizirali v korist nas samih in naših zamecev.

Jože Mirtič

Od leta 1886 do 1971

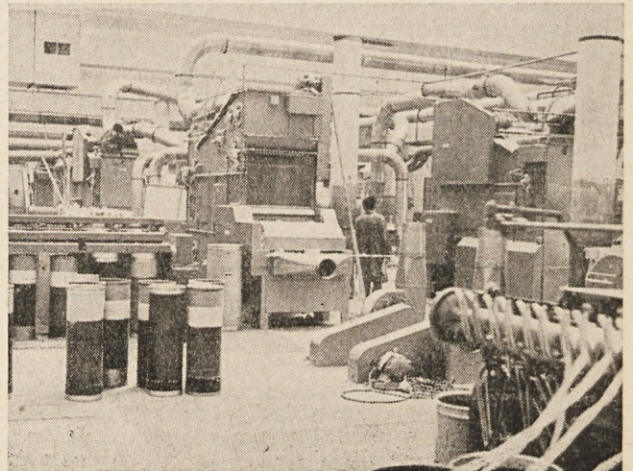
Obdobje do prve svetovne vojne

Predilnica Litija, najstarejša slovenska solo predilnica, je bila ustanovljena leta 1886 kot last podjetja Schwarz & Zublin. Tedaj je predilnica imela 3250 vreten.

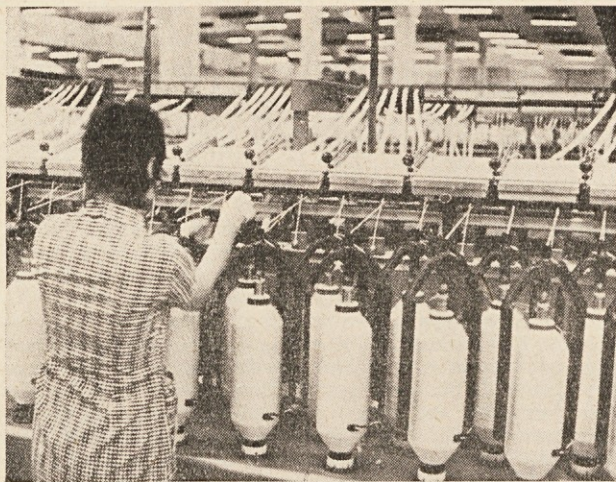
Litija je bila primeren kraj za tak obrat. Južna železnica je omogočila za tedanje čase najcenejšo kopensko prometno zvezo za dovoz bombaža in odvoz preje. Bližnji zasavski rudniki so nudili dovolj premoga za energetske sistem predilnice, ki je z lastno turbino proizvajala električni tok za proizvodnjo in stanovanjske bloke. Na razvoj podjetja pa je vplivala tudi cenena delovna sila, kar je bil eden od pogojev, da so kapitalisti vlagali v podjetje nove investicije.

Tako se je število vreten kmalu povečalo na 20 312, v letih 1889 do 1896 pa so dodali še tkalnico z 80 tkaljskimi stroji.

Leta 1909 je tovarno prevzelo podjetje Brunner iz Trsta. To je izvršilo spojitve s Predilnico in tkalnico v Gorici pod skupnim imenom Ritter - Rittmayer & Go.

Pogled na del nove čistilnice

Novi predpredilni stroji imajo navitke velikega formata

Nacisti so ob prehodu predilnice v svoje roke preimenovali družbo v »Pottendorfer Spinnerei und Felixdorfer Weberei A. G. Wien«. Nato se je predilnica še enkrat preimenovala in sicer v »Littai-Pragwelder Textilwerke A. G. Littai«. V tem času je namesto prvotnih dveh začela obratovati spet samo ena izmena. Septembra 1944. leta pa je predilnica vsled akcije partizanskih odredov dokončno ustavila obratovanje.

Obdobje po osvoboditvi

Po osvoboditvi obratovanja niso mogli takoj obnoviti. V skladišču je sicer ostalo 95 ton umetnega prediva, vendar pa je bilo treba izvršiti vsaj najnujnejša popravila, da se vsaj delno odstranijo posledice vojne. Obnoviti je bilo treba razstreljeno transformatorsko postajo in črpalko za industrijsko vodo. Najnujnejše je bilo kmalu vsaj začasno popravljeno. Dne 13. junija 1945 je predilnica začela obratovati s 13 272 vreteni. Istočasno s popravili, ki so se nadaljevala, pa je bilo treba poskrbeti tudi za novo delovno silo z vodilnim osebjem vred.

Po prvih dobavah Unre in ruskega bombaža se je s 6. septembrom 1945 začela predelava bombažnega vlakna, a 14. septembra, ko so izpredli vsa umetna vlakna (95 ton), je postal bombaž izključni reprodukcijski material. Dne 19. septembra istega leta je bila uvedena še druga izmena. Število zaposlenih se je dvignilo na 542 oseb. Dnevna produkcija je znašala tedaj približno 5400 kg preje.

Decembra 1945 je dnevna produkcija narastla že na 7450 kg. Istočasno pa so v stročnarni začele delati tri izmene. Julija 1946 pa so v stročnarni postavili novo sušilno peč, 10. februarja 1946 pa je znašala dnevna produkcija predilnice že 10 200 kg preje.

Dne 27. maja 1946 se je pričelo obratovanje v treh izmenah, vendar je tretja s polnim obsegom začela delati šele novembra meseca istega leta.

23. oktobra 1946 je predilnica dobila novo ime »Predilnica Litijska« v Litiji, ki ga ima še danes.

Leta 1946—1947 je predilnica pa nalogu takratne Glavne direkcije odstopila predilnici in tkalnici Maribor 14 predilnih strojev s 3920 vreteni. Zaradi izrabe pa so bili izločeni še preostali selfaktorji (3600 vreten). Tako je ostalo v predilnici le še 28 120 vreten.

Aprila 1946 se je vsled izrabe ustavila parna turbina in so jo nadomestili z dvema odsluženima parnimima strojema. Ta dva sta začasno delovala do priključitve predilnice na daljnovod termoelektrarne Trbovlje. Istočasno se je začela demontaža parnih strojev, turbine in parnih kotlov. Montiran pa je bil nov kotel za ogrevalne potrebe.

Leta 1946 se je začela montaža klima naprav v Predilnici in je bila v obeh oddelkih (I in II) uspešno izvršena.

Leta 1947 se je pričela gradnja nove predpredilnice, kjer je bilo veliko del izvršenih z udarniškim delom. 1954 je bilo zgrajeno novo skladišče za surovine, nova ograja in nov industrijski tir.

Rekonstrukcija, to je obnova strojnega parka pa se je pričela šele z letom 1956. Tega leta se je začela rekonstrukcija fleyerjev v visoko raztezne, s čimer sta odpadli dve pasaji fleyerjev.

V letih 1956—1958 je bila izvršena premestitev mikalnikov, raztezalk in predpredilnih strojev v novo predpredilnico. Istočasno se je izvršila tudi rekonstrukcija raztezalk. Na mikalnikih se je začel postopen prehod na uporabo jeklene garniture, kar je bolj odgovarjalo tehnološkemu postopku. S prestavitvijo je odpadel tudi transmisijski pogon, ker je bil na vseh strojih uveden posamičen pogon.

Leta 1958 se je pričela rekonstrukcija predilnih strojev. Na 12 strojih so bila montirana Zinser raztezala, na ostalih strojih pa Süssnova raztezala. Rekonstrukcija predilnih strojev je z vmesnimi prekinitvami trajala vse do leta 1967, ko je končno bila zaključena.

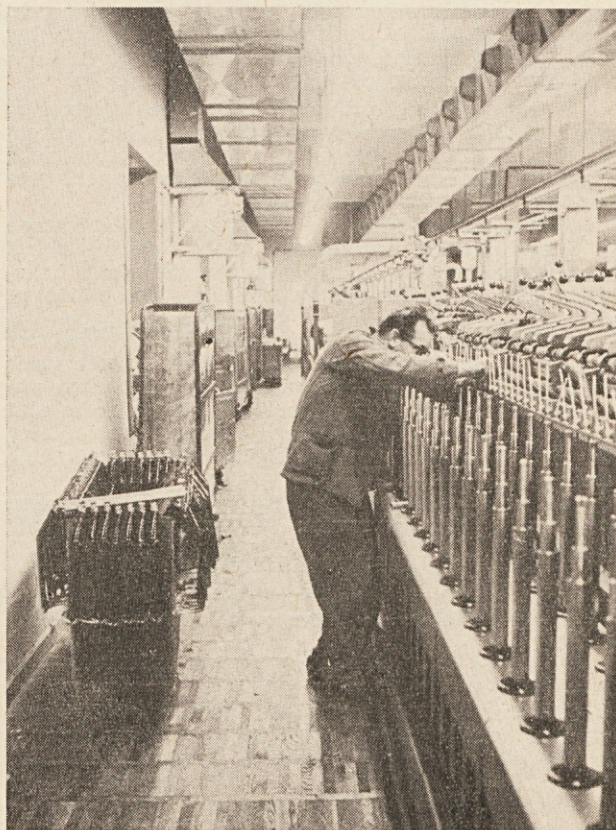
Leta 1962 se je povečalo število predilnih strojev, montiranih je bilo 10 novih strojev Krušik s skupno 3670 vreteni.

Septembra meseca 1963 je bila dana v pogon predilnica III, z že rabljenimi stroji, ki so predstavljali povečanje za 3944 vreten.

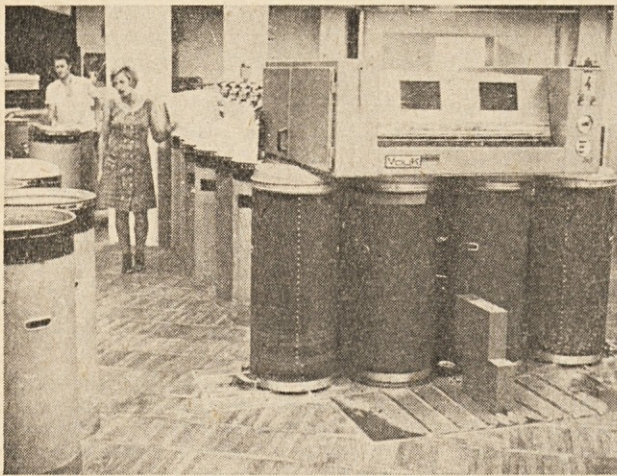
Obdobje modernizacije in preorientacije proizvodnje

Leto 1963 pomeni v povojnem obdobju prelomnico v poslovanju podjetja. Tega leta smo namreč začeli po poskusni predelavi s proizvodnjo preje iz sintetičnih vlaken. Ta preorientacija je omogočila vsled visoke konjunktore preje iz sintetičnih vlaken napram bombažni preji visoko akumulacijo in s tem neposredno vse investicije, ki so sledile v naslednjih letih.

Leto 1964: v predilnici I in II je bil montiran centralni pnevmafil in nova klima naprava v predpredil-

Novi stroji zahtevajo dobro preventivno vzdrževanje

Predpredilnica kemijskih vlaken je opremljena s sodobnimi stroji

Tedaj so tkalnico prestavili iz Litije v Gorico. V Litiji pa so povečali število vreten za 10 000 in predelali že zastarele obratovne naprave.

Po treh letih so bile tovarne Litija—Gorica, Ljubljana in Prebold vključene v koncern »Vereinigte Österreichische Textilindustrie A. G.« Dunaj.

Tako se je začela tesna povezava med Litijo in Preboldom, ki sta ves čas do osvoboditve ostala v sklopu enotne družbe.

Doba predaprilske Jugoslavije

Po prvi svetovni vojni, med vojno predilnica ni obratovala, je prišla predilnica v lastništvo koncerna »Mautner A. G.« Dunaj. Leta 1923 je bila izvršena formalna nacionalizacija tujih podjetij v predaprilski Jugoslaviji. Tako je predilnica dobila novo ime kot obrat »Jugoslovanskih tekstilnih tvornic Mautner d. d.« z upravnim sedežem in vodstvom v Zagrebu.

Z ustanovitvijo kraljevine SHS so za Mautnerjev obrat v Litiji nastopile ugodne razmere. Nagli razvoj tekstilne industrije, pogojen s splošno zaostalostjo tržišča in ceneno domačo delovno silo, je pospešil proizvodnjo mikane bombažne preje.

Jugoslovanska tekstilna industrija je bila odvisna od tujega kapitala, kar se je videlo pri uvozu deloma že rabljenih strojev in njihovem nadaljnjemu izkoriščanju na račun nerazvitega tržišča in cenene delovne sile.

Tako je bila v Litijski predilnici leta 1924 vpeljana še ena dnevna izmena. 1922. leta so začeli graditi večjo delavsko kolonijo »Na Stavbah« z 90-družinskimi stanovanji in Dekliški dom z okoli 100 ležišči. Toda to je bila le navidezna skrb za blagor delavcev, v resnici pa je bila le učinkovita naložba sredstev, ki jih niso mogli prenesti v tujino.

Delavčeve »blaginje« v Litiji je bilo kmalu konec. Svetovna kapitalistična kriza leta 1930 je dosegla tudi Predilnico. Uvedli so zopet eno samo izmeno, število delavcev pa so seveda znatno zmanjšali.

V letih 1928—1929 so preuredili pogonske naprave. Montirani so bili parni kotli s parno turbino kapacitete 1500 KS.

Leta 1933 so prepeljali iz Prebolda v Litijo 14 predilnih strojev. V naslednjem letu je bil zgrajen nov objekt z motovilnico in postavljen nov generator. Investicija se je dobro obrestovala, ker so naraščala naročila sukane preje v predenih, kjer je bil dobiček večji.

Čistilnica z vsemi stranskimi oddelki je bila obnovljena leta 1936. Pred tem, že 1933. leta, nato pa še 1937. leta, je v čistilnici nastal požar, ki je uničil več naprav.

Po nabavi 45 predilnih strojev v letih 1939—1941 je bilo demontiranih 10 selfaktorjev. Nabavljenih je bilo tudi 13 novih mikalnikov. Predilnica je imela v stari Jugoslaviji skupno 37 072 vreten, od tega 11 600 selfaktorskih vreten. Stroji večinoma niso bili novi: 23 prstančnih strojev (10 600 vreten) celo iz leta 1909, pa tudi stroji v vmesnih fazah tehnološkega postopka niso bili več najboljši.

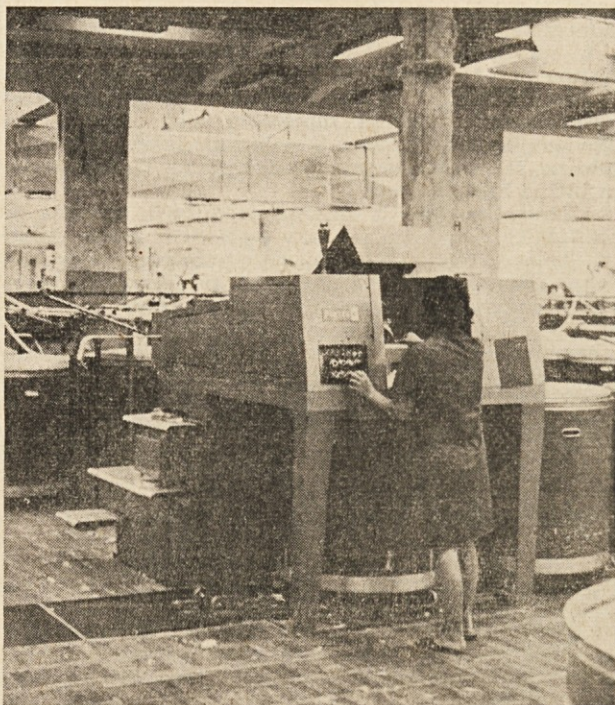
Bombaž je v tem času prihajal iz Amerike, Burme, Egipta in Turčije. V zadnjih letih pred vojno pa so predelovali tudi makedonski bombaž. 1940. leta se je pričela proizvodnja preje iz mešanice bombaža in vlaken iz regenerirane celuloze v razmerju 67 : 33.

Za to obdobje je bilo značilno, da vodilnih strokovnjakov, ki so bili tujci, ni nihče ogrožal, kljub formalnim predpisom o omejeni zaposlitvi inozemskih strokovnjakov. Nihče se ni resno loteval dejstva, da ni bilo niti formalno zadoščeno zakoniti zahtevi o uvajanju nadomestnih domačih strokovnjakov. Sindikalno delo v tovarni je bilo v splošnem malo razgibano. Z relativno boljšimi plačami vrhnje plasti, katerih kupno moč je povečala kmečka okolica s svojimi pridelki, je vodstvo revolucionarnost litijskega predilca po obsegu in intenzivnosti omejevalo in vsak izbruh pravočasno zatrlo.

Doba okupacije

Okupacija zasavske doline od nacistov je imela vpliv tudi na Predilnico. V tehnološkem pogledu je pomenila nadaljnje povečanje in modernizacijo, da bi lahko obrat izkoristili v zameno za druge kapacitete, ki so prišle na zadovoljevanje neposrednih potreb okupatorjeve vojske. Vendar se je celotno število vreten zmanjšalo na 35 640, le da so bili stroji deloma sodobnejši in večje zmogljivosti.

V tem času se je predelava bombaža povsem ustavila, začeli pa so predelovati vlakna iz regenerirane celuloze nemškega in italijanskega izvora. Predelava bombaža se je ustavila, ker so bila glavna področja, kjer se je proizvajal bombaž izven okupatorjevega dosega. Zato so tedaj Nemci in Italijani razvili močno industrijo za proizvodnjo vlaken iz celuloznih polimerov.

Groba raztezalka Platt z avtomatsko menjavo loncev omogoča visoko produktivnost predpredilnice

nici. V tem letu smo začeli urejati tudi oddelek za melanziranje kemijskih vlaken in sicer v sedanji sukalnici IV.

Leto 1965: klima naprave v predilnici so bile dopolnjene z napravo za avtomatsko regulacijo, nadalje smo po montaži 8 česalnih strojev začeli prvič tudi s proizvodnjo česane preje. V predilnici se je začela montaža novih vreten in sicer 8 strojev Krušik s 2896 vreteni, katerih montaža je bila končana leta 1966.

Leto 1966: V predilnici I in II je bila instalirana nova razsvetljava. S tem so se delovni pogoji bistveno izboljšali, saj je razsvetljava še izpred vojne dajala komaj 40—80 luksov napram potrebnim 300 luksom.

Leto 1967: tega leta se je začela modernizacija predpredilnice. Nabavljenih je bilo prvih 7 mikalnikov Platt za predelavo sintetičnih vlaken. V predilnici III je bilo demontiranih 12 predilnih strojev s 3944 vreteni. Istočasno je bila iz mešalnice II adaptirana sedanja predilnica III, zgrajeno novo tovorno dvigalo in montiranih 13 strojev s 4364 vreteni. V današnji predilnici IV pa so bili montirani 4 predilni stroji Edera s 1408 vreteni. Istega leta je bil zgrajen tudi novi prizidek za melanzirnico, v prejšnji melanzirnici pa se je formiral nov oddelek sukalnice in sicer sodobni sukalno-previjalni stroji (6 kom.) s 576 vreteni in potrebna dvojilna vretena.

Leto 1968: montiranih je bilo nadaljnjih 8 mikalnikov Platt za predelavo bombaža, istočasno pa smo izločili večje število starih mikalnikov, ki so jih nadomestili novi z večjo produkcijo.

Leto 1969: tega leta se je začela modernizacija predpredilnice v večjem obsegu in sicer z montažo novih mikalnikov, raztezalk in predpredilnih strojev Platt za kemijska vlakna in bombaž. V tem letu je bila zastavljena tudi gradnja novega prizidka poleg starega poslojja predilnice.

Leto 1970: nadaljevala se je montaža novih strojev Platt v predpredilnici, istočasno pa se je v novem dokončanem prizidku začela urejati nova predpredilnica kemijskih vlaken z mikalniki in flyerji Platt in raztezalkami Vouk. V prvem in drugem nadstropju prizidka pa se je začela montaža novih predilnih strojev Krušik.

Leto 1971: v letošnjem letu je bila dokončana montaža predpredilnice bombaža s 24 mikalniki, 12 raztezalkami in 728 predilnimi vreteni, nadalje je bila dokončana predpredilnica kemijskih vlaken s 15 mikalniki, 8 raztezalkami in 344 predilnimi vreteni. V novem prizidku je bila dokončana montaža 44 novih predilnih strojev s 16 048 vreteni, 2804 predilnih vreten pa je bilo demontiranih in sicer 3 stroji v P I (pincops) in 4 stroji v P III. V predpredilnici smo začeli tudi z montažo sodobne nove čistilnice firme Platt, ki pa je v grobem tudi že končana. Nova čistilnica bo z mikalniki povezana v celoto, kar pomeni bistveno spremembo v tehnološkem postopku, saj se bo material direktno dovajal na mikalnike in bo vmesni polproizvod, tj. otepalnikov svitek odpadel.

Istočasno z obnavljanjem in modernizacijo čistilnice, predpredilnice in predilnice pa se je modernizirala tudi sukalnica.

Že leta 1962 se je pričela rekonstrukcija sukalnih strojev. Adaptirani so bili novi oddelki za razširitev sukalnice, stari stroji pa se postopno zamenjujejo s sodobnejšimi novimi stroji. Primerjava gibanja kapacitet sukalnice med letom 1966 in 1971 kaže, da so se dvojilna in previjalna vretena skoraj podvojila, medtem ko se sukalna vretena vsled uvedbe sukalno-previjalnih vreten skoraj niso povečala.

Leto	Dvoj. vretena	Suk. vretena	Prev. vretena
1966	284	5864	208
1971	432	5956	500

V primerjavi s sukalnico pa je pri predilnih vretenih zabeležena večja dinamika naraščanja kapacitet, kar je razvidno tudi iz sledeče tabele:

Opis	št. vretet	Leto
Do rekonstrukcije PS	28 120	1947—1958
Po rekonstrukciji 23 PS SACM v P I.	26 968	1958—1962
Montaža 10 PS Krušik v P II.	30 644	1962—1963
Montaža 12 PS v P III. (sedaj P IV.)	34 568	1963—1965
Montaža 8 PS Krušik v P II.	37 484	1965—1966
Detomontaža 12 PS v P III. in montaža 4 PS Edera ter 13 PS v sedanji P III. in montaža 1 PS za direktno predenje	39 580	1967—1968
Demontaža 3 PS v P I. (pincops) in 4 PS v P III. in montaža 44 PS Krušik v P II. in P IV.	52 760	1970—1971

Tako povečanje vreten predilnice pa je pogojevalo prehod na štiri izmensko delo v predpredilnici in čistilnici. To je omogočilo zaposlitev večjega števila novih delavcev in pa boljše izkoriščanje novih predilnih kapacitet. Vendar pa vse kapacitete kljub temu še niso najbolje izkoriščene, ker rahljalnica in melanzirnica kemijskih vlaken še ni urejena.

Ko bo začela nova čistilnica normalno obratovati, bomo v prostoru sedanje čistilnice bombaža uredili novo melanzirnico z nekaterimi novimi stroji, deloma pa bomo uporabili stroje sedanje čistilnice. To bo omogočilo, da bomo predilne kapacitete lahko v celoti izkoriščali.

Poleg dokončne ureditve proizvodnih obratov pa nas čakata v bližnji prihodnosti še dve odgovorni nalogi in sicer notranja organizacija posameznih služb in oddelkov in pa usposobitev vseh delavcev za nove in zahtevnejše naloge, ki jih postavlja nova tehnologija. Lahko trdimo, da smo modernizacijo izpeljali do polovice, kajti usposobitev kadrov in višji nivo organizacije sta zahtevi, ki morata biti realizirani, da vložena sredstva dajo rezultate, ki so sorazmerni z vloženi sredstvi.

J. Krnc

Štipendisti podjetja

Že nekaj let za lastne potrebe štipendiramo kadre na ustreznih šolah. Število štipendistov se je iz leta v leto postopoma zviševalo.

V šolskem letu 1971/72 bomo imeli:

- 14 štipendistov na Tehniški tekstilni šoli v Kranju,
- 4 štipendiste na Ekonomski srednji šoli,
- 1 štipendista na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo, tekstilni odsek,
- 1 štipendista na Pravni fakulteti.

Predvidevamo, da bomo v letu 1972 porabili blizu 120 000 dinarjev za štipendije.

Poleg štipendistov na rednih šolah pa se dodatno izobražujejo in šolajo člani kolektiva tudi na raznih poklicnih, srednjih, višjih in visokih šolah — večernih in drugih šolah za odrasle — in tudi v te namene odobravajo samoupravni organi potrebna sredstva in se plačujejo članom kolektiva vsi stroški izobraževanja, kolikor je to izobraževanje potrebno za delovno mesto.

L. R.

Predilnica, naš drugi dom

Sproščeno smo sedeli za mizo. Spominjala sta se na tiste dni, ko sta prvič prestopila prag te hiše. Potem sta ji posvetila vse svoje moči in se borila, da bi bilo ljudem, ki so dan na dan prihajali sem na delo, čimbolje. Kaplja Jernej je prišel v predilnico, ko mu je bilo trinajst let in pol, prva svetovna vojna je takrat že visela v zraku. Avgust Cvetežar je začel delati v predilnici leta 1927. Pri pogovoru se nam je pridružila še Ivanka Tomažič, ena izmed delavk, ki najdlje delajo v predilnici. Kmalu bo minilo 34 let, ko je naredila svoj prvi »siht«.

Jernej Kaplja je takole pripovedoval: »Doma nismo bili ravno bogati in želja vsakega človeka je bila, da bi se lahko zaposlil. Leta 1913 so mi ponaredili delavsko knjižico in tako sem lahko prišel na delo.

— Kaj ste takrat delali?

»Bil sem snemalec na selfaktorjih. Moral sem po poti, ki jo je prehodil vsak delavec, ki je prišel takrat in še tudi mnogo let pozneje delati v tovarno. Začeti smo morali z najslabšim delom, potem smo počasi napredovali.«

— Kolikšna je bila vaša prva plača?

»Šest krajcarjev na uro. Delal sem od šestih zjutraj pa do šestih zvečer, opoldne pa sem bil eno uro prost. Šele leta 1925 smo začeli delati v dveh izmenah. Kmalu sem dobil boljše delo in tudi zaslužil sem več.«

— Koliko ljudi je bilo zaposlenih v podjetju?

»Mislim da 265, potem je številka počasi naraščala. Tik pred drugo svetovno vojno nas je bilo že petsto, kmalu po zasedbi pa je število padlo.«

Tudi Avgust Cvetežar je prehodil isto pot, ki se je začela pri snemalcu.

»Delovni pogoji takrat ali pa danes! Ne da se primerjati. In delovna disciplina. Če te je mojster dobil, da si naredil kakšno večjo stvar narobe, te je lahko postavil pred vrata, za manjše stvari pa so delavci plačevali denarne kazni. Še se spomnim časov, ko so mojstri pretepali delavce. Ko smo delali pri strojih, smo morali tudi zbirati smeti. Ob stroj smo nabrali papir za rezervo, pa je prišel mojster, ga brcnil in tako sem ga moral zopet zbirati. Kadar je lastnik zašel v težave, nas je kar odjavil. V vsej delovni dobi sem bil samo osemnajst dni v bolniški, pa imam vseeno celo vrsto prekinitev, ker me je enostavno odjavil, nisem pa vedel za to,« se je razgovoril o nekdanjih dneh tov. Cvetežar.

Med vojno je bilo v Predilnici vedno manj ljudi. Nekaj so jih Nemci že ob prihodu odslovili, drugi so odšli med vojake. Cvetežar in Kaplja sta odšla v partizane. Leta 1944 je tovarna obstala. Komaj dva meseca po osvoboditvi pa so stroji zopet zapeli.

»Vse sem hotel dati od sebe, takrat je bilo v človeku več idealizma. Delavci so volili ljudi, ki so jih imeli radi. Sklepe so sami povedali sodelavcem, jih tudi razložili. Ni bilo lahko,« je pripovedoval Cvetežar, ko se je spominjal leta 1950 in izvolitve za prvega predsednika Delavskega sveta.

Jernej Kaplja je ob začetku delavskega samoupravljanja prevzel tovarniške ključke:

Predsednik prvega delavskega sveta podjetja tov. Avgust Cvetežar

Predsednik prvega upravnega odbora podjetja tov. Jernej Kaplja

»Nobenega predhodnika nismo imeli, kjer bi lahko kaj »prekopirali«. Sheme, kako naj bi izpeljali delavsko samoupravljanje, smo delali sami. Leto dni si bil pri delavskem svetu in ko si imel nekaj izkušenj, si pa moral prepustiti to delo drugemu.«

Cvetežar in Kaplja sta morala velikokrat ostro nastopiti, da se ni samoupravljanje zmaličilo in zgrešilo svoj namen. Veliko ur jima ni nihče nikoli plačal, to je bil res pravi idealizem.

Vedno znova jima je pogovor uhajal nazaj, na čase, ki so zapustili največ spominov.

»Se spomniš, kakšne so včasih delavke odhajale iz tovarne? V laseh in po obleki so imele prejo, ker se niso imele kje očistiti, vsakdo je lahko prepoznal tiste, ki so prihajale iz pisarn. Pa pogledjte danes!«

»Odnosi med delavci so bili skorumpirani, delavci so drug drugega poniževali in velikokrat drug drugemu tudi nagajali, namesto da bi si pomagali in tako lažje delali,« je pripomnil Cvetežar.

Po končanem dopoldanskem delu je k mizi priselšla še Ivanka Tomažič. Tudi ona je začela kot snemalka, kmalu je prišla k stroju in pri istem delu je ostala vse do danes, ko dela v Predilnici 2.

— Je razlika biti predica danes ali pa pred tridesetimi leti?

»Velika. Skoraj vedno najdem toliko časa, da lahko sedem in v miru pomalicam. Včasih tega ni bilo, mimogrede ali pa sploh ne. Po delu se lahko umiješ. Včasih so ženske hodile domov dojit majhne otroke. Šest tednov pred in šest tednov po porodu je bila vsaka doma in konec.«

— Kdo vas je učil dela ob stroju?

»Dali so me k dobri delavki in potem sem se morala sama učiti in delavka me je učila, kakor je vedela in znala. Takšna je bila pot vsake žene, ki je hotela postati predica.«

Mlade delavke sedaj poučujejo posebni inštruktorji, da delo bolje poznajo in se ga hitreje privadijo.

— Je kakšna razlika med sedanjimi novinkami in med tistimi, ki so v vaših letih prihajale v tovarno?

»Kakšnih posebnih razlik ni. Me smo bile bolj tihe, zdi se mi, da so sedaj nekatere kar malo preveč zgovorne.«

— Ste tik pred upokojitvijo, si jo želite?

»Včasih sem res že malo naveličana, toda če se spomnim, kako je bilo, ko so bili otroci majhni...!«

— Človek ima iz dneva v dan različne načrte. Ste kdaj mislili, da bi zapustili tovarno?

»Nikoli.«

Stari znanci so zopet zavili pogovor v nekdanje dni. Ta je doživel to, onemu se je primerilo še kaj bolj nenavadnega. Vprašanju, če so kdaj mislili, da bodo delavci lahko odhajali na morje, so vsi trije enako odgovorili:

»Kje pa. Saj še dopusta nismo poznali.«

Razšli smo se. Le delček njihovega pripovedovanja pa je ostal zapisan.

Dosedanji predsedniki

delavskih svetov:

1. 1950 Cvetežar Avgust, tajnik Semenič Edo (poskusni DS)
2. 1950/52 Cvetežar Avgust
3. 1952/53 Kaplja Jernej
4. 1953/54 pok. Repovž Ljudmila
5. 1954/56 Šuler Franc
6. 1956/57 Primožič Darko
7. 1957/58 Lotrič Vida
8. 1958/60 pok. Jelnikar Hari
9. 1960/62 Majcen Milan
10. 1962/64 Stamatovski Niko
11. 1964/66 Rappl Lea
12. 1966/68 Peterca Brane
13. 1968/dalje Pavliha Tone

upravnih odborov:

1. 1950/52 Kaplja Jernej
2. 1952/53 Cirar Ivan
3. 1953/54 Koprivnikar Lojze
4. 1954/56 Majcen Milan
5. 1956/57 Paš Avgust
6. 1957/58 Primožič Darko
7. 1958/59 Lotrič Vida
8. 1959/60 Zore Ivan
9. 1960/61 pok. Jelnikar Hari
10. 1961/62 Bajec Aco
11. 1962/64 Bizjak Vojko
12. 1964/65 Stamatovski Niko
13. 1965/66 Pavliha Tone
14. 1966/68 Vidovič Gojko
15. 1968/70 Čandek Breda
16. 1970/dalje Stamatovski Niko

Izobraževanje za delo in samoupravljanje

Sodobnega gospodarstva si brez stalnega usposabljanja delavcev ni mogoče zamisliti. Čim hitrejši bo napredek, tem hitreje in več bo potrebno izobraževati. Višjo produktivnost in večjo dinamiko družbenoekonomskega razvoja bomo dosegli le s kakovostnim spreminjanjem izobrazbene strukture zaposlenih.

Naše podjetje je v preteklem obdobju posvečalo skrb za izobraževanje zaposlenih predvsem z organizacijo raznih strokovnih in splošnih seminarjev v podjetju kakor tudi z izobraževanjem izven podjetja.

Načrtnost na področju izobraževanja pa se začne z dolgoročnim in kratkoročnim načrtovanjem kadrov, z uravnavanjem in usklajevanjem potreb s šolanjem — usmeritvijo ustreznih strokovnjakov in nenazadnje s sistematičnim dopolnilnim izobraževanjem, prekvalifikacijo itd. Predvsem zadnja leta smo pričeli posvečati posebno pozornost izobraževanju na osnovi zahtev delovnih mest. V preteklosti so bili novi delavci v glavnem prepuščeni posameznim, sicer izkušenim delavcem, katerih gibe so posnemali in si tako pridobili sčasoma ustrezno znanje. Praksa pa kaže, da je tako izobraževanje zamudno, drago in nestimulativno. Sodobno gospodarstvo in izredno hiter napredek iščeta hitrejšo in uspešnejše poti za poučevanje.

Na posebnih seminarjih je bilo v preteklih letih usposobljenih 25 občasni inštruktorjev. Le-ti opravljajo izobraževalno dejavnost takrat, ko je za to potreba, sicer pa opravljajo svoje redno delo na svojih delovnih mestih. Tem kadrom moramo omogočiti še dodatno izobraževanje, predvsem s področja pedagoških, psiholoških in andragoških znanj.

Izdelani so programi za poučevanje praktičnega dela na skoraj vseh ključnih delovnih mestih v neposredni proizvodnji. Samo v letošnjem letu so inštruktorji usposobili za poklice ozkega profila, tj. za posamezna mesta že preko 80 novih delavcev. Poleg poklicnega usposabljanja in priučevanja bomo morali v prihodnje posvetiti še več pozornosti dopolnilnemu izobraževanju strokovnjakov, vodilnih delavcev in drugih zaposlenih. Tako izobraževanje mora omogočati, da si le-ti lahko razširjajo in poglobljajo znanje in ga dopolnjujejo z dosežki tistih znanstvenih disciplin, ki jih potrebujejo pri delu. Pri tem pa je nujno še tesnejše sodelovanje podjetja z zunanjimi izobraževalnimi ustanovami (fakultete, delavske univerze itd.).

V prihodnje bomo tudi morali posvetiti posebno pozornost izobraževanju za samoupravljanje, ki mora biti neločljiva sestavina izobraževalne politike podjetja.

Potrebe tudi narekujejo namestitve nekaj stalnih inštruktorjev za praktično delo. Brez le-teh bo izobraževalni center veliko težje opravljal svoje naloge, ker tvori ta kader skupno z organizatorjem izobraževanja jedro in garancijo za razvoj in nadaljnje delo.

B. B.

Nekaj podatkov o zaposlenih članih kolektiva

Na dan 17. avgusta 1971 je bilo v našem podjetju zaposlenih 1016 delavcev, od tega 731 žensk in 285 moških.

Od teh delavcev jih je:

753, ki imajo do 20 let delovne dobe v podjetju,

155 od 20 do 25 let delovne dobe v podjetju,

98 od 25 do 30 let delovne dobe v podjetju,

5 članov kolektiva je, ki imajo v podjetju od 30 do 35 let delovne dobe, ti so:

Dobravec Vilma, predpredilnica,

Brvar Ivanka, predilnica,

Anžur Marija, predilnica,

Tomažič Ivanka, predilnica,

Okoren Helena, predilnica.

5 članov kolektiva pa je, ki imajo v podjetju nad 35 let delovne dobe in ti so:

Paš Avgust, predpredilnica,

Brovč Anton, stročnarna,

Kolman Ludvik, mehanična delavnica,

Likovič Franc, mehanična delavnica,

Otorepec Ela, finančno knjigovodstvo.

V preteklih letih smo zaposlovali v glavnem delavce nad 18 let starosti. Razveseljivo je, da so se v lanskem in letošnjem letu odprla delovna mesta, kjer smo lahko zaposlili mlade delavce nad 15 do 18 let starosti, za katere je prejšnja leta vedno obstojal problem zaposlitve.

Tako imamo sedaj zaposlenih 39 delavcev nad 15 do 18 let starosti, 265 delavcev pa v starosti do 27 let. Skoro tretjina članov kolektiva je zelo mlada, ta pomladitev pa je nastala prav v zadnjih letih, ko smo sprejemali na novo v glavnem mlajšo delovno silo.

L. R.

Pregled o številu zaposlenih od 1939. do 1971 leta

1939 — 642, 1945 — 872, 1946 — 884, 1947 — 1203,
1948 — 1155, 1949 — 1047, 1950 — 959, 1951 — 837,
1952 — 787, 1953 — 804, 1954 — 811, 1955 — 807, 1956 —
761, 1957 — 756, 1958 — 787, 1959 — 780, 1960 — 733,
1961 — 684, 1962 — 670, 1963 — 769, 1964 — 819, 1965 —
845, 1966 — 874, 1967 — 888, 1968 — 904, 1969 — 896,
1970 — 929, 17. 8. 1971 — 1016.

Varstvo pri delu

Varstvo pri delu se v podjetju uresničuje in pospešuje z izvrševanjem predpisanih obveznosti v zvezi s tem varstvom tako, da se varstveni ukrepi izvršujejo z organiziranjem in pospeševanjem produkcijskega in tehnološkega procesa.

Delo v podjetju mora biti organizirano tako, da delavec s potrebno delovno sposobnostjo ob normalni pazljivosti lahko dela brez nevarnosti za svoje življenje in zdravje drugih delavcev.

Varstvo pri delu obsega ukrepe in sredstva ter dejavnosti s katerimi se ustvarjajo varni delovni pogoji. Varne delovne razmere pa dosegamo s sodobnimi in tehničnimi, zdravstvenimi, socialnimi in drugimi ukrepi, s katerimi se preprečujejo in odpravljajo vzroki poškodb in zdravstvenih okvar delavcev na delu v podjetju.

Skladno s predpisi o varstvu pri delu obsegajo varstveni ukrepi splošne in posebne varstvene ukrepe v zvezi z delovnimi pogoji in druge ukrepe, ki vplivajo na ustvarjanje varnih delovnih razmer.

Splošni varstveni ukrepi se določajo in se morajo izvajati na vseh delovnih mestih in zadevajo zlasti:

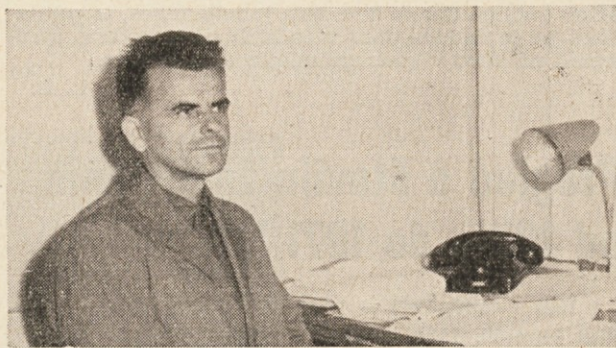
- gradbene objekte,
- delovne priprave in naprave,
- gibanje ljudi na delu in transport,
- ropot in vibracijo,
- električni tok in škodljiva sevanja,
- nevarne in škodljive snovi in požarno varnost,
- zdravstvene pogoje pri delu in prvo pomoč,
- sredstva in opremo za osebno varstvo pri delu ter postopek v zvezi z nabavo in uporabo teh sredstev in opreme.

Kakšni so splošni varstveni ukrepi v našem podjetju

Značilno za naše podjetje je, da smo prevzeli od prvotnih lastnikov podjetja gradbene objekte, ki niso imeli posebnih garderobnih prostorov in umivalnic, delovni pod v vseh oddelkih je bil betonski, v nobenem oddelku ni bilo urejenih klima naprav. Skladišni prostori so bili zastareli in večji del grajeni iz lesa. Kakšni so bili delovni pogoji, najbolje vedo starejši upokojenci in upokojenke, ki so delali v takšnih neprimernih delovnih prostorih.

Delovni stroji in priprave so bili zastareli in smo ob sedanji zamenjavi strojev uspeli izločiti iz delovnega procesa starejše stroje. Zaradi nezadostnih ventilacijskih in odsesalnih naprav je bila v oddelkih zelo močna zaprašenost. Stari stroji in delovne priprave so povzročali prekomerni ropot.

Zaradi takih delovnih pogojev marsikateri predilec ni dočakal visoke starosti. Delovni kolektiv Predilnice

Varnostni tehnik podjetja tov. Franci Lesjak

Litija je moral vložiti od osvoboditve do danes veliko naporov za ureditev delovnih prostorov. Zgrajena so bila nova skladišča in drugi del objekta predpredilnice, zgrajeni garderobni prostori v oddelkih predilnice in predpredilnice.

Vrstile so se rekonstrukcije za rekonstrukcijo. Značilno je, da je bil pretežni del vseh obnovitvenih del opravljen z lastno delovno silo remonta in delavnic.

S sprejetjem Temeljnega zakona o varstvu pri delu, predpisov, pravilnikov in normativov so podane osnove za presojo stanja varstva pri delu. Ali že dosegame predpisane normative?

Vsako izboljšanje delovnih pogojev zahteva določena adaptacijska in druga obnovitvena dela. Zlasti so večji stroški za sodobne klima naprave. Zato so vsa obnovitvena dela v tesni povezavi z ustvarjenimi finančnimi sredstvi. Ker je varstvo pri delu neločljivi del tehnološkega in produkcijskega procesa se je možno približati normativom postopoma po skrbno izdelanem perspektivnem večletnem planu varstva pri delu, upoštevajoč razvoj podjetja. V novi predpredilnici je zaradi neposrednega odvoda prahu zaprašenost v oddelku v mejah normativov. Zmanjšana je tudi zvočna jakost ropota. Osvetljenost delovnih mest je v mejah normativov. Naj navedem primerjavo:

V letu 1946 je znašala osvetljenost delovnih mest v P-2 v nočnem času 20 do 50 Luxov (Lux je enota za merjenje osvetljenosti), v letu 1971 pa dosega osvetljenost delovnih mest v istem oddelku 400 Luxov. V letošnjem letu je vloženi veliko sredstev v nove klima naprave v predilnici sintetike in predpredilnici. V teh oddelkih so klimatski pogoji ugodnejši. V bombažnih predilnicah in drugih oddelkih je zaradi vdora nekontroliranega zraka še veliko preprihov, zlasti ob prehodih. Te neugodne razmere pa bo možno v doglednem času odstraniti.

Nova pridobitev za delovni kolektiv je obratna ambulanta. Obratni zdravnik razen zdravljenja proizvaja učuje vzroke obolenj, opravlja preventivne zdravstvene preglede in vzdržuje neposreden stik s strokovnimi službami, ki delajo na varstvu pri delu v podjetju. Zdravstveno varstvo je za delovni kolektiv zelo pomembno, saj je kljub zmanjšanju bolniškega staleža trenutno še vedno dnevno v poprečju 50 oseb v bolniškem staležu.

Tehnično varstvo pri delu ima neposredni učinek na število poškodb pri delu. Vsa prenovitvena dela v oddelku predpredilnice so bila opravljena ob neprekinjeni proizvodnji, kar je bil zelo velik napor za tehnični kader kot za zaposlene v tem oddelku. Veliko poudarka dajemo tudi na izobraževanje iz varstva pri delu v okviru centra za strokovno izobraževanje v podjetju.

Požarnovarnostni ukrepi

Zaradi povečanega obsega proizvodnje, utesnenosti delovnih prostorov in pomanjkanja skladišnega prostora je v podjetju večja nevarnost za požar.

Podjetje vplaga velika finančna sredstva v nabavo sodobne tehnične gasilske opreme. Novi čistilni stroji v oddelku predpredilnice imajo montirane nepremične gasilne naprave, ki so povezane z baterijami s plinom CO₂, ki bodo pogasile začetek požara že v nastanku.

Z nenehno strokovno vzgojo in usposabljanjem na gasilskih vajah nam je uspelo omejiti zanetke požarov in jih pogasiti ob samem nastanku.

To je kratek prikaz varstva pri delu v našem podjetju. Z vlaganjem novih sredstev se bomo v doglednem času uvrstili v sodobno urejena podjetja z dobro urejenim varstvom pri delu.

F. Lesjak